

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-358-13>

УДК 338.2:005.591.6

JEL classification D81, M10, M21

САМБОРСЬКА Оксана

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

<https://orcid.org/0000-0002-1911-9138>

e-mail: o.samborska@vspu.edu.ua

БЕЗПЕКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено роль бізнес-процесів у формуванні та забезпеченні економічної безпеки підприємства в умовах динамічного й невизначеного середовища. Обґрунтовано доцільність переходу від переважно захисного розуміння економічної безпеки до її трактування як динамічної спроможності підприємства забезпечувати безперервність діяльності, адаптуватися до змін, протидіяти ризикам і загрозам та зберігати потенціал подальшого розвитку. Запропоновано причинно-наслідкову модель впливу бізнес-процесів, яка відображає трансформацію процесуальних відхилень у ризики та загрози або, за умови належного управління, у механізми їх своєчасного виявлення, попередження та нейтралізації. Обґрунтовано, що безпековий вимір бізнес-процесів є важливою складовою сучасної системи економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: бізнес-процеси, економічна безпека підприємства, процесний підхід, управління бізнес-процесами.

SAMBORSKA Oksana

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University

SECURITY TRANSFORMATION OF BUSINESS PROCESSES IN THE ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY SYSTEM

The article examines the role of business processes in the formation and maintenance of enterprise economic security under conditions of a dynamic and uncertain business environment. The study substantiates the need to move beyond a predominantly protective interpretation of economic security towards its understanding as a dynamic capability of an enterprise to ensure continuity of operations, adapt to environmental changes, withstand risks and threats, and preserve its potential for further development. The significance of the process approach as a methodological basis for examining the interrelationships between resources, managerial decisions, operational results, risks, and threats is substantiated. Business processes are considered as an internal mechanism for forming enterprise economic security and as a phenomenon characterized by a dual nature.

Under inadequate organization, regulation, and management, business processes may generate or amplify risks and threats; however, when properly regulated, controlled, and adapted, they can contribute to the prevention, localization, and minimization of their negative consequences. The key security characteristics of business processes are systematized, with particular attention to controllability, continuity, reliability, adaptability, regulation, information security, resource sufficiency, and recoverability. Their causal relationship with the state of enterprise economic security is revealed. A cause-and-effect model of the influence of business processes on economic security is proposed, reflecting the transformation of process deviations into risks and threats and, under appropriate management conditions, into mechanisms for their timely detection, prevention, localization, and neutralization.

The study substantiates that the security dimension of business processes constitutes an important component of the modern system of enterprise economic security and determines the ability of an enterprise to maintain operational continuity, preserve resources and performance, and adapt to changes in the external and internal environment. The proposed approach provides a conceptual basis for further development of methodological tools for assessing the security characteristics of business processes and managing their impact on enterprise economic security.

Keywords: Business processes, enterprise economic security, process approach, business process management.

Стаття надійшла до редакції / Received 30.08.2026

Прийнята до друку / Accepted 12.10.2026

Опубліковано / Published 29.10.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© САМБОРСЬКА Оксана

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується високою динамічністю зовнішнього середовища, цифровою трансформацією бізнесу, зростанням складності господарських зв'язків, посиленням глобальної конкуренції, нестабільністю логістичних ланцюгів, геополітичними ризиками та іншими викликами, які суттєво підвищують вимоги до забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств. За таких умов економічна безпека вже не може розглядатись виключно як сукупність захисних заходів, або функція окремого структурного підрозділу, адже її роль трансформується у комплексну систему управління, яка інтегрована в усі функціональні напрями діяльності підприємства та спрямовану на забезпечення його стійкого функціонування, адаптивності та довгострокового розвитку. Еволюція наукових уявлень про економічну безпеку свідчить про поступовий перехід від вузького розуміння безпеки як захисту матеріальних, фінансових, інформаційних, інтелектуальних та інших ресурсів до комплексної управлінської концепції, яка охоплює усі елементи створення доданої вартості на підприємстві. В сучасній економічній науці дедалі

більшого значення набуває дослідження економічної безпеки як інтегрованої характеристики ефективності функціонування підприємства, що формується під впливом взаємопов'язаних бізнес-процесів, управлінських впливів, ризиків та загроз зовнішнього та внутрішнього характеру.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Відмітимо, що в сучасній науковій літературі питання функціонування та управління бізнес-процесами підприємств, їх трансформації під впливом динамічних змін економічного середовища, а також проблематика забезпечення економічної безпеки підприємств досліджуються багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, зазначені напрями у своїх працях досліджують Г. Козаченко, Ю. Погорелова, О. Ілляшенко [7], Т. Васильців та Р. Микитюк [3], Т. Зубко [9], Д. Ковальова та Т. Сухорукова [11], Є. Рудніченко, О. Яремчук та О. Гайдук [18] та інші науковці.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Водночас, попри значний науковий доробок, недостатньо розкритим залишається питання безпекової ролі безпосередньо бізнес-процесів, зокрема їхніх безпекових характеристик, дуалістичної природи та причинно-наслідкового впливу на стан економічної безпеки підприємства. Саме ця проблематика потребує подальшого теоретичного обґрунтування та систематизації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад безпекової трансформації бізнес-процесів як важливого складника системи економічної безпеки підприємства, а також розкриття причинно-наслідкових взаємозв'язків між процесуальними відхиленнями, ризиками, загрозами та здатністю підприємства забезпечувати безперервність діяльності, адаптуватися до змін і зберігати потенціал подальшого розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зміна характеру ризиків і факторів дестабілізації в сучасних умовах функціонування вітчизняних підприємств зумовлює необхідність переосмислення усталених підходів до трактування сутності економічної безпеки та визначення її функціонального призначення. В свою чергу це актуалізує необхідність додаткового дослідження генезису поняття економічної безпеки підприємства, що є важливим методологічним підґрунтям для виявлення закономірностей його еволюції та формування сучасної концептуальної основи її забезпечення. Зауважимо, генезис категорії «економічна безпека» відбувався під впливом трансформації економічних систем, зміни характеру конкурентного середовища, поглиблення процесів глобалізації, цифровізації, інституційних перетворень, а також зростання масштабів і складності ризиків та кризових явищ. В цьому контексті, в сучасних умовах економічна безпека підприємства не може розглядатись як суто статичний стан захищеності від загроз, оскільки її зміст поступово зміщується від переважно захисної концепції до системної характеристики здатності підприємства зберігати функціональну цілісність, адаптуватись до змін, протидіяти деструктивним впливам, залучати внутрішні резерви та забезпечувати постійне відтворення потенціалу розвитку.

В найбільш загальному теоретико-методологічному вимірі витоки концепції економічної безпеки пов'язані з категорією «безпека» як фундаментальною характеристикою існування людини, суспільства, держави та економічних систем зокрема. Досить тривалий час безпека переважно трактувалась через призму захисту від зовнішньої небезпеки. Для систематизації основних етапів становлення та трансформації категорії «безпека» доцільним є її розгляд у історико-концептуальному вимірі з урахуванням змін у суспільному устрої, характері загроз та розвитку економічної думки. Еволюція зазначеної категорії простежується від переважно теологічного та соціального її осмислення до державно-політичної, природно-правової та економічної інтерпретації, а надалі – до системного та проактивного підходів. Критеріями виокремлення відповідних етапів визначено домінуюче розуміння сутності безпеки, основний об'єкт її забезпечення та характер загроз, що визначали відповідну суспільну потребу в безпеці. Такий підхід сформував основу для подальшого перенесення відповідної логіки на економічні системи та суб'єкти господарювання. Відтак, на ранніх етапах розвитку економічної думки безпекова проблематика підприємства фактично була інтегрована в питання збереження власності, капіталу, ресурсів та господарської самостійності (табл. 1).

Наведена в табл. 1. інформація засвідчує поступову трансформацію змісту категорії «безпека» від переважно захисного розуміння до її системної та динамічної інтерпретації. Якщо на ранніх етапах безпека пов'язувалась передусім із захистом життя, суспільного порядку, держави та власності від зовнішніх загроз, то в подальшому коло її об'єктів розширюється за рахунок економічних інтересів, ресурсів, капіталу та економічних систем.

Таблиця 1.

Генезис наукових уявлень про безпеку та формування її економічного виміру*

Концептуальна характеристика безпеки/ період	Зміст та основний об'єкт безпеки	Ключові загрози	Представники
Теологічно-соціальний етап (V–XV ст.)	безпека переважно осмислюється як захищеність людини та суспільства від зовнішніх загроз, пов'язується із порядком, владою, захистом життя. Об'єктом безпеки є: людина, суспільство, соціальний порядок, майно	війна, насильство, розбій, голод, хвороби, соціальна нестабільність	Августин Блаженний [19, 23.], Фома Аквінський [2]
Державно-політичний етап (XVI–XVII ст.)	безпека поступово відокремлюється від суто теологічного трактування і пов'язується із збереженням держави. Об'єктом безпеки є: держава, влада, політичний порядок	війна, заколоти, боротьба за владу, зовнішні вороги	Нікколо Макіавеллі [5], Томас Гоббс [4]
Природно-правовий етап (XVII–XVIII ст.)	безпека починає розглядатись як умова збереження природних прав, життя, свободи та власності людини, а також формується ідея суспільного договору як механізму забезпечення безпеки. Об'єктом безпеки є: особа, життя, свобода, власність	насильство, свавілля, порушення прав, конфлікт між індивідами	Джон Локк [6], Жан-Жак Руссо [8]
Етап формування економічного виміру безпеки (XVIII–XIX ст.)	безпека поступово входить в площину економічних відносин, перенесення акцентів на власність, працю, капітал, виробництво, добробут та умови економічної діяльності. Об'єктом безпеки є: власність, праця, капітал, економічні інтереси	бідність, економічна нестабільність, конфлікт інтересів, обмеження економічної свободи	Адам Сміт [1], Девід Рікардо [28]
Системно-інституційний етап (кінець XIX – друга половина XX ст.)	безпека набуває макроекономічного та державного виміру, виходить за межі військового та суто економічного захисту. Об'єктом безпеки є: національна економіка, ресурси, економічна система, підприємство	економічні кризи, війни, дефіцит ресурсів, безробіття, технологічні зміни, соціальні конфлікти	Дж. М. Кейнс [10], Кеннет Боулдінг [24], Баррі Бузан [27],
Проактивний етап (кінець XX–XXI ст.)	безпека розглядається не лише як захищеність від загроз, а як здатність системи зберігати стійкість, адаптуватись, розвиватись, використовувати ресурси. Об'єктом безпеки є: економічна система, ресурси, інформація, інтереси стейкхолдерів	комплексні ризики, глобалізація, цифрові загрози	К. Холінг [26], К. Вейк [30] В. Пономарев [17] Г. Козаченко [12–14], О. Кузьмін [7]

* узагальнено автором на основі вказаних джерел

В контексті розвитку особового значення набуває економічний вимір безпеки, оскільки саме економічні відносини забезпечують ресурсну основу функціонування та розвитку суспільства, держави, а також окремих суб'єктів господарювання. Західна економічна думка поступово сформувала окремі змістовні компоненти майбутньої концепції економічної безпеки підприємства – ризик, довгострокову стійкість, прибутковість, розвиток та адаптацію до ринкового середовища. Проте, попри поодинокі згадки, концепт економічної безпеки залишається нерозробленим та залишеним поза увагою більшості західних науковців [29]. Поясненням такої ситуації є особливе уявлення про природу економічної безпеки підприємства, які досить повно розкриваються у публікаціях таких західних науковців як Б. Бьюзен, О. Вейвер та Дж. Уайлд про те, що «фірма має відносно слабкі підстави претендувати на статус референтного об'єкта безпеки через суперечливість між притаманно інструментальною, ефемерною природою фірми та логікою існування екзистенційних загроз, які лежать в основі безпеки» [25]. Пояснення зазначеної концептуальної позиції в контексті сучасного безпекознавчого дискурсу полягає у фундаментальному розмежуванні категоріального апарату західної економічної думки та досліджень безпеки. Сформована концепція сек'юритизації трактує поняття «безпека» через призму захисту від екзистенційних загроз – тобто таких чинників, що ставлять під загрозу саме існування суб'єкта та вимагають застосування надзвичайних заходів для його збереження, тобто підприємство є лише функціональним засобом акумуляції капіталу, перерозподілу ресурсів та отримання прибутку, а його ліквідація, банкрутство чи реструктуризація становлять природний елемент ринкової саморегуляції та «творчого руйнування». Саме тому, використання категорії «безпека» щодо суб'єктів господарювання в західній економічній літературі вважається методологічно надлишковим, а функціональні завдання щодо нейтралізації деструктивних чинників середовища традиційно підпорядковуються теорії ризик-менеджменту, концепціям забезпечення конкурентоспроможності та операційної стійкості [29].

У вітчизняній науковій думці сформувався власний напрям концептуалізації економічної безпеки, в межах якого вона поступово перестає розглядатись лише як стан захищеності від загроз і набуває значення динамічної властивості економічної системи зберігати власну цілісність, адаптуватись до змін та відтворювати потенціал розвитку. За результатами аналізу наукових підходів до розуміння категорії «економічна безпека підприємства» вітчизняними науковцями можна виділити умовні етапи, які відображають зміни у сприйнятті та підходах до цього поняття (табл. 2.).

Таблиця 2

Еволюція категорії «економічна безпека підприємства» в дослідженнях вітчизняних науковців*

Назва етапу (період)	Основні представники	Домінуючий науковий підхід	Змістова трансформація категорії
Системно-захисний етап (1990-ті роки)	Ковальов Д., Сухорукова Т. [11]	захисний	економічна безпека підприємства формується як самостійний предмет дослідження та переважно трактується як захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільність і безперервність функціонування підприємства
Системно-функціональний етап (кінець 1990-х – 2000-ті рр.)	О. Ареф'єва [2], В. Пономарьов [14], Т. Кузенко [15], Г. Козаченко [13], О. Ляшенко [14]	ресурсно-функціональний, системний	категорія набуває системного та структурованого характеру, а саме: визначаються її функціональні складові, об'єкти суб'єкти, ресурси та механізми забезпечення. Перехід від переважно загрозової інтерпретації до комплексного розуміння економічної безпеки
Управлінсько-стратегічний етап (2000-ті – початок 2010-х рр.)	Л. Шемаєва [22], Ю. Погорелов [16]	управлінський, стратегічний	економічна безпека інтегрується в систему управління стратегічного розвитку підприємства, акцент зміщується до економічних інтересів, стратегічних цілей, конкурентних переваг і механізмів управління. Підприємство розглядається вже не лише як об'єкт захисту, а як активний суб'єкт взаємодії із зовнішнім середовищем
Стійкісно-адаптивний етап (2010-ті рр.)	Т. Васильців [3], Г. Козаченко [12]	динамічний, стійкісний, адаптивний	в центрі уваги опиняється здатність підприємства зберігати функціональну цілісність, адаптуватись до змін і підтримувати потенціал розвитку; безпека набуває динамічного та процесного характеру, а протидія загрозам доповнюється управлінням невизначеністю та змінами
Адаптивно-трансформаційний етап (2020-ті рр. – сучасність)	Т. Зубко [9], Є. Рудніченко [18]	адаптивний, трансформаційний, резилієнтний	економічна безпека осмислюється як здатність підприємства протистояти шокам, поглинати негативні впливи, зберігати критично важливі функції, відновлюватись, адаптуватись, трансформуватись; в поле досліджень входять безперервність діяльності, цифрові та інформаційні ризики, інноваційність, організаційна гнучкість, здатність використовувати зміни як передумову подальшого розвитку

* узагальнено автором на основі вказаних джерел

Еволюція змісту категорії не може бути повною мірою розкрита лише через аналіз її дефініцій. Не менш важливим є встановлення того, яким чином у різні періоди наукова думка пропонувала забезпечувати економічну безпеку підприємства, які об'єкти визначались пріоритетними, на яких механізмах концентрувалась увага дослідників і як змінювалось співвідношення між протидією загрозам, підтриманням стійкості, адаптацією та забезпеченням розвитку. Слід зазначити, що еволюція підходів до забезпечення економічної безпеки підприємства не є ізольованим явищем, а корелює із загальною еволюцією управлінської раціональності та змінною науковою онтологією підприємства. Перехід від уявлення про підприємство як сукупність відносно автономних функціональних підсистем до його розуміння як відкритої, динамічної та взаємопов'язаної соціально-економічної системи зумовив необхідність перегляду відповідних механізмів забезпечення безпеки.

В цьому контексті процесний підхід постає не просто одним із видів управлінського інструментарію, а законотвірним результатом розвитку управлінської думки, що дозволяє концептуально поєднати функції, ресурси, ризики, відповідальність та результати в єдиній причинно-наслідковій системі. Саме тому наступним кроком дослідження є визначення генезису управлінських концепцій та обґрунтування місця процесного підходу в їхній сучасній парадигмальній структурі. Зауважимо, еволюція управлінських концепцій відображає поступову зміну уявлень про природу підприємства, механізми його функціонування та принципи забезпечення результативності. Якщо функціональна логіка виходить із диференціації діяльності за окремими сферами та закріплення відповідальності за структурними підрозділами, то процесна логіка зміщує акцент на цілісність ланцюгів створення цінності, причинно-наслідкову взаємозалежність управлінських дій та наскрізний характер формування кінцевого результату (рис. 1).

Відтак, об'єктом управлінської рефлексії стає вже не ізольована функція, а процес як динамічна послідовність взаємопов'язаних дій, ресурсів, рішень та результатів. Особливого значення така трансформація набуває в контексті економічної безпеки підприємства, адже функціонально орієнтоване розуміння економічної безпеки передбачає переважно ідентифікацію та захист окремих функціональних складових – фінансової, кадрової, ресурсної, технологічної, тощо. Проте, сучасна природа загроз демонструє їхню міжфункціональність, взаємозумовленість і нелінійність: деструктивна зміна в одному процесі може породжувати кумулятивні ефекти в інших сферах діяльності, а критична вразливість нерідко виникає не в межах окремої функції, а на стику взаємодії декількох функціональних підсистем. Саме тому процесний підхід набуває методологічного значення як спосіб подолання фрагментарності функціонального бачення економічної безпеки підприємства, адже його сутність полягає в переорієнтації уваги з окремих ресурсів на інтегровані бізнес-процеси, в яких формуються результати та виникають ризики.

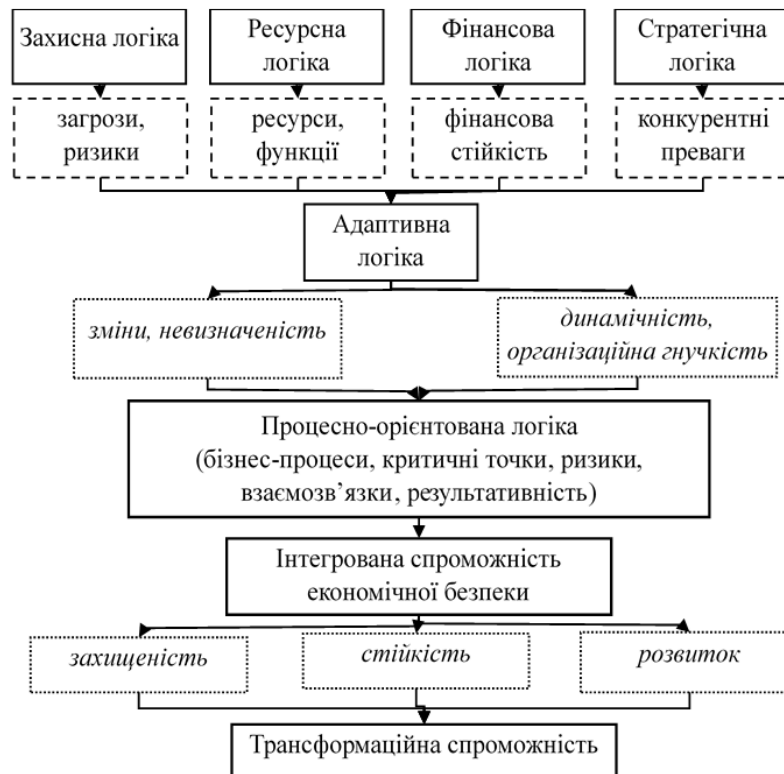

Рис. 1. Парадигмальна трансформація управлінської логіки забезпечення економічної безпеки підприємства
Джерело: побудовано автором

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, економічна безпека постає як динамічна спроможність підприємства функціонувати, адаптуватись, відновлюватись та розвиватись в умовах невизначеності. В цьому сенсі процесний підхід є логічним продовженням сучасної трансформації категорії економічна безпека підприємства – від парадигми захищеності (від чого необхідно захистити підприємство) до парадигми спроможності (яким чином забезпечити безперервність і результативність критичних процесів за наявності загроз, ризиків та структурних змін середовища). В подальших дослідженнях буде розвинуто теоретичні засади ідентифікації бізнес-процесів та визначення їх безпекової ролі у діяльності підприємства, а також сформовано інструментарій управління ними, орієнтований на своєчасне виявлення процесуальних відхилень, запобігання ризикам і загрозам та забезпечення стійкості, безперервності й адаптивності функціонування підприємства в системі його економічної безпеки.

Література

1. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєва, М. Межевікіної, А. Малівського. Київ : Наш формат, 2018. 736 с.
2. Ареф'єва О. В. Наукові основи формування економічної безпеки підприємства. *Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ, 16–17 травня 2013 р.). Київ : Вид-во Європейського університету, 2013. С. 49–53.
3. Васильців Т. Г., Микитюк Р. М. Удосконалення методики оцінювання економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.14. С. 181–188.
4. Гоббс Т. Левіафан / пер. з англ. Київ : Дух і Літера, 2000. 606 с.
5. Мак'явеллі Н. Державець / пер. з італ. Є. Тарнавського. Харків : Фоліо, 2025. 128 с.
6. Лок Дж. Два трактати про правління / пер. з англ. П. Содомори. Київ : Наш формат, 2020. 312 с.
7. Економічна безпека підприємства : підручник / А. М. Дідик, О. Є. Кузьмін, О. Л. Ортинський, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, О. В. Ілляшенко та ін. ; за заг. ред. А. М. Дідика. Львів : Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. 624 с.
8. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / пер. з фр. та комент. О. Хоми. Київ : Port-Royal, 2001. 349 с.
9. Зубко Т. Л. Економічна безпека підприємств торгівлі в умовах євроінтеграції : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02, 08.00.04. Київ : Державний торговельно-економічний університет, 2023. 638 с.

10. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей : реферат-дайджест / референт-уклад. В. М. Феценко. Київ : АУБ, 1999. 189 с.
11. Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства. *Економіка України*. 1998. № 10. С. 48–52.
12. Козаченко Г. В., Адаменко Т. М. Економічна безпека підприємства: аналіз наявних визначень. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 1 (69). С. 90–95.
13. Козаченко Г. В., Ляшенко О. М. Декомпозиція управління економічною безпекою підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. № 4, т. 2. С. 34–38.
14. Козаченко Г. В., Понамарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
15. Кузенко Т. Б. Класифікація методів оцінки економічної безпеки підприємства. *Економіка і управління*. 2003. № 4. С. 72–79.
16. Погорелов Ю. С., Козаченко Г. В. Витрати на забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність та загальна структура. *Управлінські інновації*. 2012. № 2. С. 6–12.
17. Понамарьов В. П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Луганськ : Східноукраїнський державний університет, 2000. 186 с.
18. Рудніченко Є. М., Яремчук О., Гайдук О., Петяк А. Економічна безпека підприємства: теоретичні основи і сучасний погляд. *Development Service Industry Management*. 2024. № 4. С. 316–320. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8\(47\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8(47)).
19. Августин (Святий). Сповідь / пер. з латини Ю. Мушака. 3-тє вид. Київ : Основи, 1999. 319 с.
20. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія : у 3 т. / О. М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов, В. Л. Безбожний та ін. ; за заг. ред. Г. В. Козаченко. Луганськ : Елтон-2, 2010. Т. 1. 281 с.
21. Тома Аквінський. Сума теології. Кн. I : Про Бога. Питання 1–43 / пер. з латини П. А. Содомори. Львів : СПОЛОМ, 2011. 520 с.
22. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2010. 39 с.
23. Augustine of Hippo. *City of God* / translated by H. Bettenson ; introduction by J. O'Meara. London : Penguin Classics, 2003. 1184 p.
24. Boulding K. E. *Conflict and Defense: A General Theory*. New York : Harper, 1962. 349 p.
25. Buzan B., Wæver O., de Wilde J. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder ; London : Lynne Rienner Publishers, 1998. 240 p.
26. Holling C. S. Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*. 1973. Vol. 4. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>.
27. Buzan B. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd ed. New York : Harvester Wheatsheaf, 1991. XVII, 393 p.
28. Ricardo D. *On the Principles of Political Economy, and Taxation*. London : John Murray, 1817. 589 p.
29. Shutyak Y., Danylenko O., Van Caillie D. The Concept of Economic Security of Enterprise in Ukrainian Economic Thoughts. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*. 2015. Vol. 16, No. 4. P. 27–46. DOI: <https://doi.org/10.5604/18998658.1186376>.
30. Weick K. E. Enacted Sensemaking in Crisis Situations. *Journal of Management Studies*. 1988. Vol. 25, No. 4. P. 305–317. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.1988.tb00039.x>.

References

1. Smith, A. (2018). *Doslidzhennia pro pryrodu i prychyny bahatstva narodiv* [An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations] (O. Vasyliiev, M. Mezhevikina, & A. Malivskyi, Trans.). Nash Format. [in Ukrainian].
2. Arefieva, O. V. (2013). *Naukovi osnovy formuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Scientific foundations of enterprise economic security formation]. In *Nederzhavna systema bezpeky pidpriemnytstva yak subiekt natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [The non-state business security system as a component of Ukraine's national security: Proceedings of the scientific and practical conference] (pp. 49–53). European University Publishing House. [in Ukrainian].
3. Vasylytsiv, T. H., & Mykytiuk, R. M. (2012). *Udoskonalennia metodyky otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Improving the methodology for assessing enterprise economic security]. *Scientific Bulletin of UNFU*, 22.14, 181–188. [in Ukrainian].
4. Hobbes, T. (2000). *Leviathan* [Leviathan]. Dukh i Litera. [in Ukrainian].
5. Machiavelli, N. (2025). *Derzhavets* [The Prince] (Ye. Tarnavskiy, Trans.). Folio. [in Ukrainian].
6. Locke, J. (2020). *Dva traktaty pro pravlinnia* [Two treatises of government] (P. Sodomora, Trans.). Nash Format. [in Ukrainian].
7. Didyk, A. M. (Ed.). (2019). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of an enterprise]. Bukhhaltery Ukrainy Publishing Group. [in Ukrainian].
8. Rousseau, J.-J. (2001). *Pro suspilnu uhodu, abo pryntsypy politychnoho prava* [The social contract, or principles of political right] (O. Khoma, Trans.). Port-Royal. [in Ukrainian].
9. Zubko, T. L. (2023). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv torhivli v umovakh yevrointehratsii* [Economic security of trade enterprises under European integration conditions] [Doctoral dissertation, State University of Trade and Economics]. [in Ukrainian].

10. Keynes, J. M. (1999). *Traktat pro hroshovu reformu. Zahalna teoriia zainiatosti, protsenta ta hroshei* [A tract on monetary reform. The general theory of employment, interest and money] (V. M. Feshchenko, Comp.; Abridged digest). Association of Ukrainian Banks. [in Ukrainian].
11. Kovalov, D., & Sukhorukova, T. (1998). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of an enterprise]. *Ekonomika Ukrainy*, (10), 48–52. [in Ukrainian].
12. Kozachenko, H. V., & Adamenko, T. M. (2015). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: Analiz naiavnykh vyznachen [Economic security of an enterprise: Analysis of existing definitions]. *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences*, 1(69), 90–95. [in Ukrainian].
13. Kozachenko, H. V., & Liashenko, O. M. (2009). Dekompozitsiia upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [Decomposition of enterprise economic security management]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 4(2), 34–38. [in Ukrainian].
14. Kozachenko, H. V., Ponomarov, V. P., & Liashenko, O. M. (2003). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia [Economic security of an enterprise: essence and mechanism of provision]: monograph. Kyiv: Libra. (in Ukrainian).
15. Kuzenko, T. B. (2003). Klasyfikatsiia metodiv otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Classification of methods for assessing enterprise economic security]. *Ekonomika i Upravlinnia*, (4), 72–79. [in Ukrainian].
16. Pohorelov, Yu. S., & Kozachenko, H. V. (2012). Vytraty na zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: Sutnist ta zahalna struktura [Costs of ensuring enterprise economic security: Essence and general structure]. *Upravlinnyi Innovatsii*, (2), 6–12. [in Ukrainian].
17. Ponomarov, V. P. (2000). *Formuvannia mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Formation of a mechanism for ensuring enterprise economic security] [Candidate of Economic Sciences dissertation, East Ukrainian State University]. [in Ukrainian].
18. Rudnichenko, Ye. M., Yaremchuk, O., Haiduk, O., & Petiak, A. (2024). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: Teoretychni osnovy i suchasnyi pohliad [Economic security of an enterprise: Theoretical foundations and a modern perspective]. *Development Service Industry Management*, (4), 316–320. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8\(47\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8(47)) [in Ukrainian].
19. Augustine of Hippo. (1999). *Sповід* [Confessions] (Yu. Mushak, Trans.; 3rd ed.). Osnovy. [in Ukrainian].
20. Kozachenko, H. V. (Ed.). (2010). *Systema ekonomichnoi bezpeky: Derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Economic security system: State, region, enterprise] (Vol. 1). Elton-2. [in Ukrainian].
21. Thomas Aquinas. (2011). *Suma teolohii. Knyha I: Pro Boha. Pytannia 1–43* [Summa Theologiae. Book I: On God. Questions 1–43] (P. A. Sodomora, Trans.). Spolom. [in Ukrainian].
22. Shemaieva, L. H. (2010). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv u stratehichnii vzaємodii z subiektamy zovnishnoho seredovyshcha* [Economic security of enterprises in strategic interaction with external environment actors] [Extended abstract of doctoral dissertation, University of Economics and Law KROK]. [in Ukrainian].
23. Augustine of Hippo. (2003). *City of God* (H. Bettenson, Trans.; J. O'Meara, Introduction). Penguin Classics.
24. Boulding, K. E. (1962). *Conflict and defense: A general theory*. Harper.
25. Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.
26. Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1–23. <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
27. Buzan, B. (1991). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-Cold War era* (2nd ed.). Harvester Wheatsheaf.
28. Ricardo, D. (1817). *On the principles of political economy, and taxation*. John Murray.
29. Shutyak, Y., Danylenko, O., & Van Caillie, D. (2015). The concept of economic security of enterprise in Ukrainian economic thoughts. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*, 16(4), 27–46. <https://doi.org/10.5604/18998658.1186376>
30. Weick, K. E. (1988). Enacted sensemaking in crisis situations. *Journal of Management Studies*, 25(4), 305–317. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.1988.tb00039.x>